

МЕЖДУНАРОДЕН ФОРУМ „НЕ! НА ТОРМОЗА НА ДЕЦА С ЕЛЕКТРОННИ СРЕДСТВА „

д-р Стефания Димитрова Фондация Мадара-България

Децата – местните жители на виртуалното пространство са по-пригодени за многоликата и многоаспектна световна мрежа, но и по-уязвими. В морето от шестмилиарда уникални уеб страници (за 2010 г.) децата се чувстват в свои води: свободни да отидат където пожелаят; да разберат всичко, което ги интересува, без да се налага некомпетентен или невъзможен разговор с родителите. Те се информират веднага, когато пожелаят, не след години, прекарани в четене по библиотеки а тук и сега и то в дълбочина, каквато най-големите умове на всички предишни времена не биха могли да синтезират за едни живот.

Юношите се движат в паралелна на възрастните виртуална реалност, използват свой неподражаем език, имат свои неподозирани канали за информиране. За разлика от родители и учители, които най-често са израснали в условие на рестриктирани комуникационни канали, свеждащи се до контакти в ограничено локално пространство на няколко еднотипни вестника, едно радио и две телевизии, тъканта на детската психика до голяма степен се оформя в многоликото и многоаспектно пространство на Интернет. Затова юношите са много по-пригодени към Световната мрежа, но поради факта, че са чистосърдечни, доверчиви и любопитни да експериментират с нови контакти, те са и по-уязвими.

Случаи на педофилия в Интернет се срещат много по-рядко, отколкото кибертормоз между връстници но и в двата случая съществува емоционална травма, която понякога остава за цял живот. Ако тормоз във мрежата се свежда до унижение в ограничено локално пространство, в което се намират агресора и жертвата, то в Интернет - обидни коментари, зловни забележки, излагане на някого чрез унизителен клип или преработена снимка се разпространяват в заплашителен размер. Страничните наблюдатели, които не се считат за виновни за акта на тормоз, в крайна сметка представляват катализатор на процеса, тъй като многократно увеличават унижението с мълчанието си. Затова нашето внимание не трябва да бъде насочено само към работа с агресора, който изпраща зловни забележки и коментари най-често за забавление, нито с жертвите на тормоза, а с всички деца, тъй като в този процес на лавинообразно утвърждаване на културата на омразата всички са жертви.

В ултра бързите времена, децата са много по-приспособени да посрещат предизвикателствата на новата реалност на глобалното село, но в същото време, уязвими на голямо разнообразие от *рискове в Интернет*.

Задължение на възрастните-политици, изследователи, специалисти по Интернет безопасност, журналисти, родители и учители, е да осигурят познания за безопасност на сърфирането в Интернет, тъй както осигуряват познания за безопасно движение по пътищата.

ТИПОЛОГИЯТА НА РИСКОВЕТЕ

- дали става въпрос за вредно съдържание или за зловредно влияние и взаимодействие.
- дали детето е инициатор на рискованото взаимодействие или страничен наблюдател.
- какъв вид риск съществува – свързан с агресия, секс, с ценностната система или с личните данни. (В Австралия компютърните вируси и търговски фишинг и измами също се считат за потенциален риск , нещо което не е включено в изследването на EU kids online.)

КАКВИ СА ГЕНЕРАЛИЗИРАНИТЕ ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА ДЕЦА В ИНТЕРНЕТ?

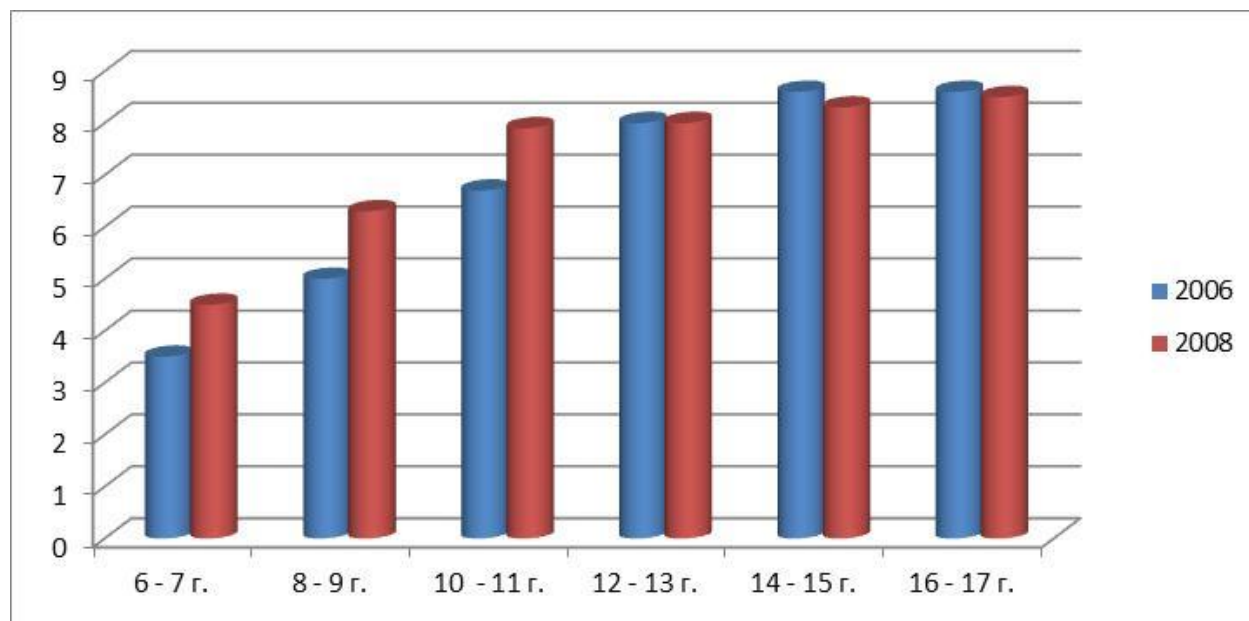
Увеличава се процентът на достъп на децата до Интернет.

В Европа 75% от децата имат достъп до Интернет в училище или у дома, 100% в САЩ и 100% в Япония
В Австралия

8-11 г деца използват Интернет средно 4 дни в седмицата по 1.3 ч дневно,

12-17 г. 6.3 дни по 2.9 часа дневно.

/ Използване на Интернет в ЕС по възрастови категории данни на Евробарометър 2008 г.

Децата започват да използват Интернет все по-малки.

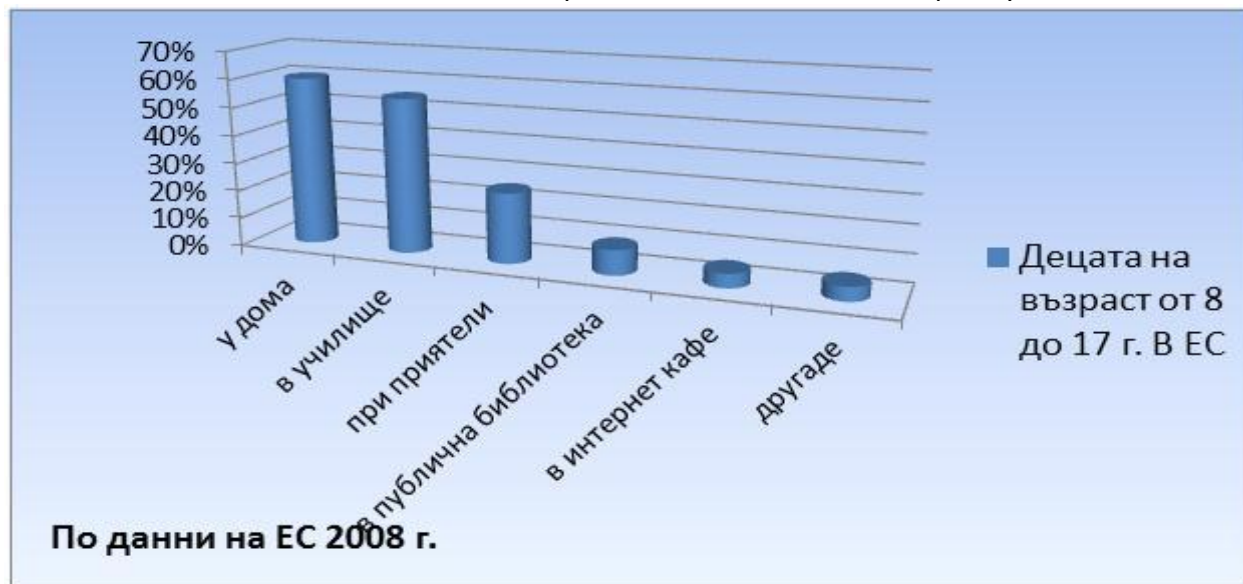
- За последните 9 години възрастта на децата за пръв път използващи интернет намалява от 14 годишни на 4 годишни.
- 50% от четиригодишните деца използват Интернет макар и рядко. (Beantin Webbkommunikation, 2010).
- През 2009 г. 74% от английските деца на възраст 5-7 г. Имат достъп до Интернет.

Децата прекарват все по-дълго време в Интернет:

- В сравнение с 2005 година, времето прекарвано в Интернет е нараснало два пъти повече от 7.1 ч седмично до 13.8 ч. седмично
- Според изследване на Yahoo, от 2003 г. децата прекарват в Интернет повече време отколкото пред телевизора

Децата използват Интернет повече у дома:

84% от 8-17 г. деца в Англия и 67% в Австралия имат достъп до Интернет у дома, както и в дома на приятели и съученици.

Децата имат разнообразни активности в Интернет, които зависят както от възрастта им така и от модерните тенденции за социалната взаимодействия в глобалната мрежа.

- 2001 г. инстантни съобщения в MSN, ICQ, SKYPE през 2006 г са посещавани 10 пъти по-рядко
- 2006 г. социалните мрежи като Facebook MySpace и др. по данни Internet & American Life Project 2007
- Понастоящем, в Австралия, 90% от младите хора на възраст между 12 и 17 г. използват социалните мрежи за обмен на информация и инстантна комуникация

Децата разполагат с разнообразни средства за комуникация.

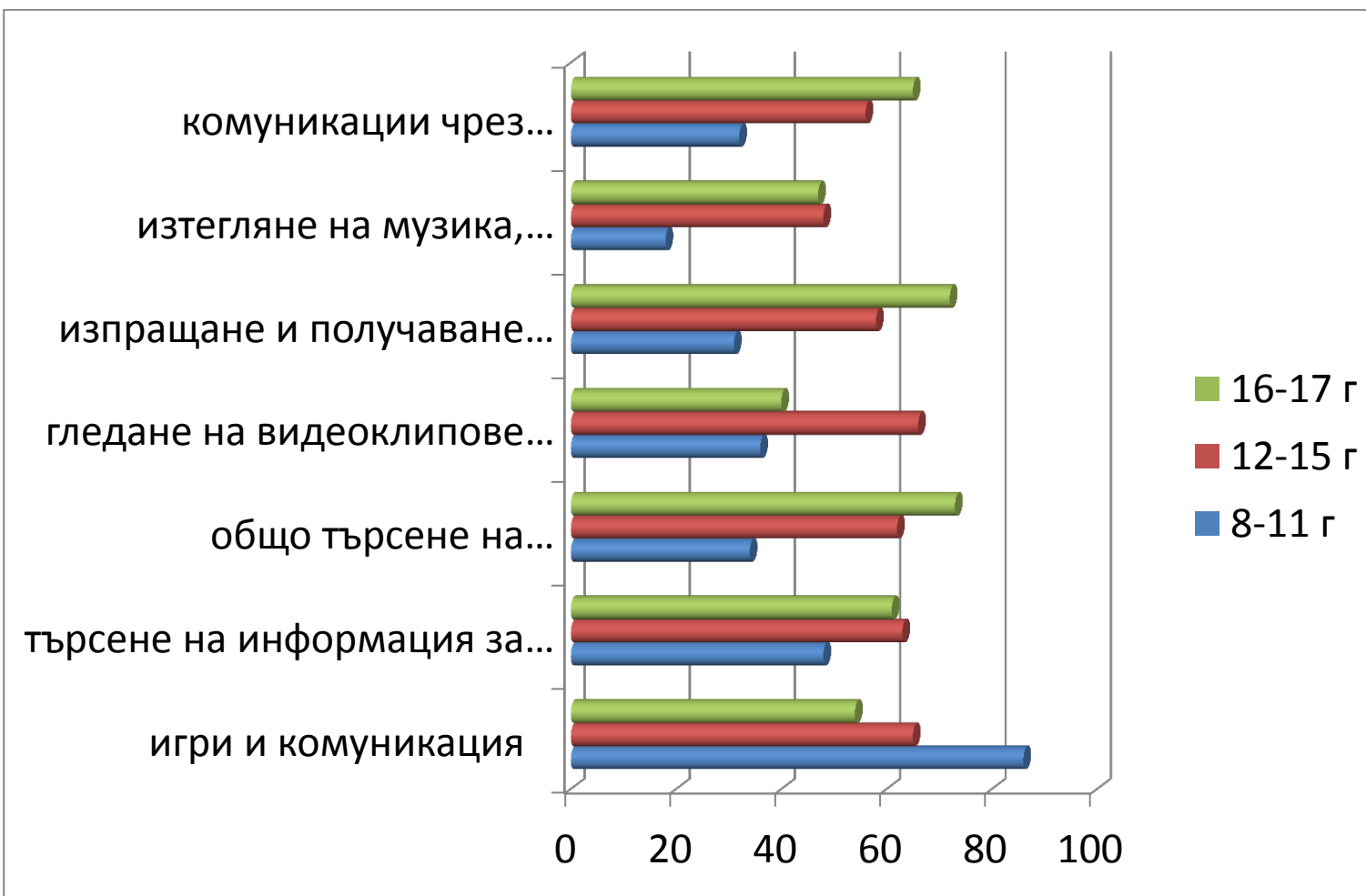
Новите модели мобилни телефони разполагат с опция за сърфиране в Интернет.

Новите портативни конзоли за игра като Сони плейстейшън портабъл и Нинтендо DS дават възможност за сърфиране в Интернет.

Същото важи и за таблетите за е-книги .

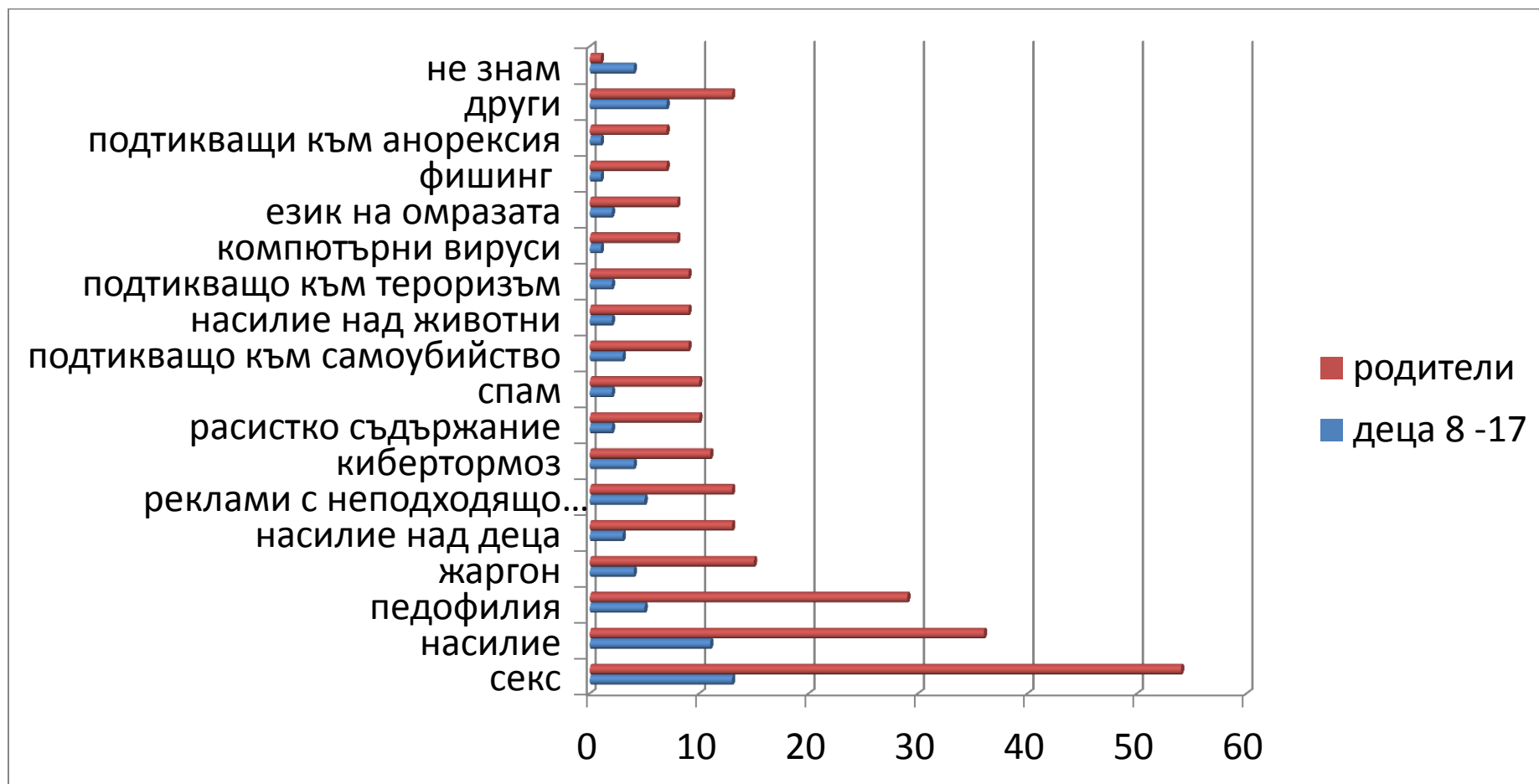

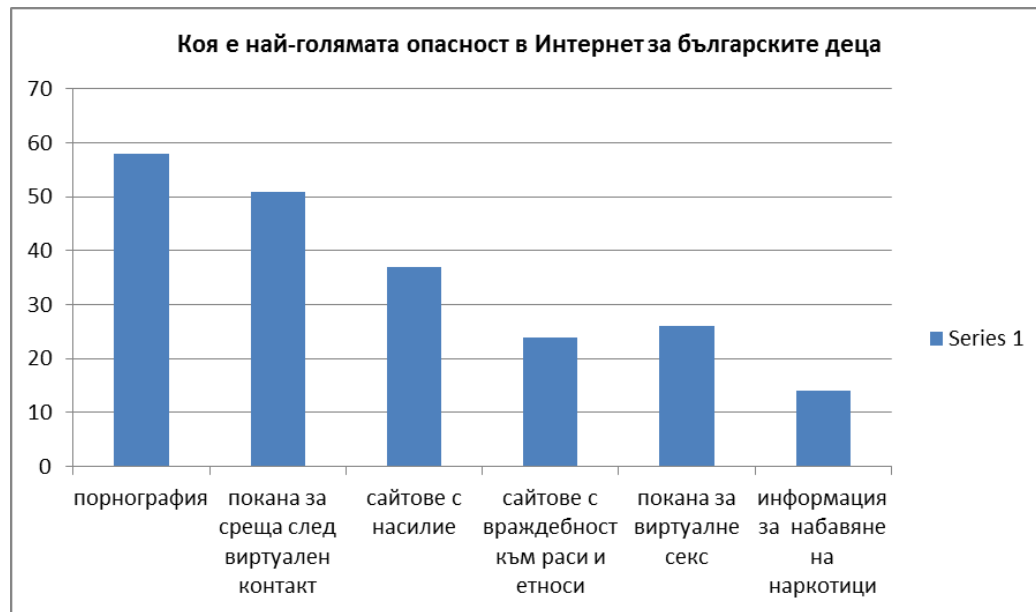
Някои основни причини за използване на Интернет по възрастова група във Великобритания по данни на английския телекомуникационен регулатор OFCOM

ТРЕВОГА ОТНОСНО СЪДЪРЖАНИЕТО НА ПОСЕТЕНИТЕ СТРАНИЦИ В ИНТЕРНЕТ.

Сравнение на отговорите на деца и техните родители изследване във Великобритания

РИСКОВЕ НА ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

- Риск на съдържанието: детето възприема пасивно съдържание, предложено за всички ползватели на Интернет.

ВРЕДНО СЪДЪРЖАНИЕ

- Нежелана среща с текст и снимки, съдържащи омраза, насилие, порнография.
- Изскачащи прозорци с реклами, вградени послания в текст или видеоклип, линк с подвеждащ текст, водещ към неподходящ за деца сайт и др.
- Екстремистки сайтове, разпространяващи омраза и насилие.
- Например само 9% от юношите изложени на неочаквана среща с порнографско съдържание споделят, че това “много или силно ги е разстроило”, особено в общества, където офлайн порнографско съдържание се разпространява безконтролно.
- 4,5% от екстремистките сайтове имат секция за деца и юноши включващи игри и снимки. Предполага се че тяхното влияние е между 15 и 90% над младежите в Европа

ВРЕДЕН СЪВЕТ

- подтикваш към самоубийство, вземане на наркотици, рекламиране на алкохол и цигари, включване в секти, анорексия, самонараняване и др
- Не е ясно какъв е ефектът на вредните съвети върху младите хора в Европа, тъй като понякога добронамерен съвет може да завърши с неправилна перцепция. Например съвет за намаляване на килограмите може да доведе до анорексия.

РИСКОВЕ НА ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

- Рискове на контакта: детето е активно включено и персонализирано в двустранни или многостранни взаимоотношения

РИСК НА КОНТАКТА

- **КИБЕРУХАЖВАНЕ – CYBERGROOMING** – използване на Интернет от възрастен за комуникация с дете с цел педофилия. Киберухажването се осъществява в Chatrooms, WEB2, instant messages – съобщения чрез ICQ, Skype и др.
- Момичетата са 75% от жертвите на възраст 13-17 г. Причината е възрастта – тъй като в тази възраст те са склонни към рисковано поведение, любопитство и безконтролен контакт с непознати.
- Офлайн жертви на предварителен контакт онлайн на възраст под 12 г. са изключително редки.

Сексуални послания и превенция

Преди време мой племенник отиде с родителите си за една година в Австралия. В периода на аклиматизация към новата среда, той продължаваше да поддържа ежедневен контакт с приятелите си от България. Един ден, майката на негов приятел беше влязла в мейла на сина си и от негово име беше написала писмо на моя племенник, в което го питаше „как са гаджетата в Австралия?“.

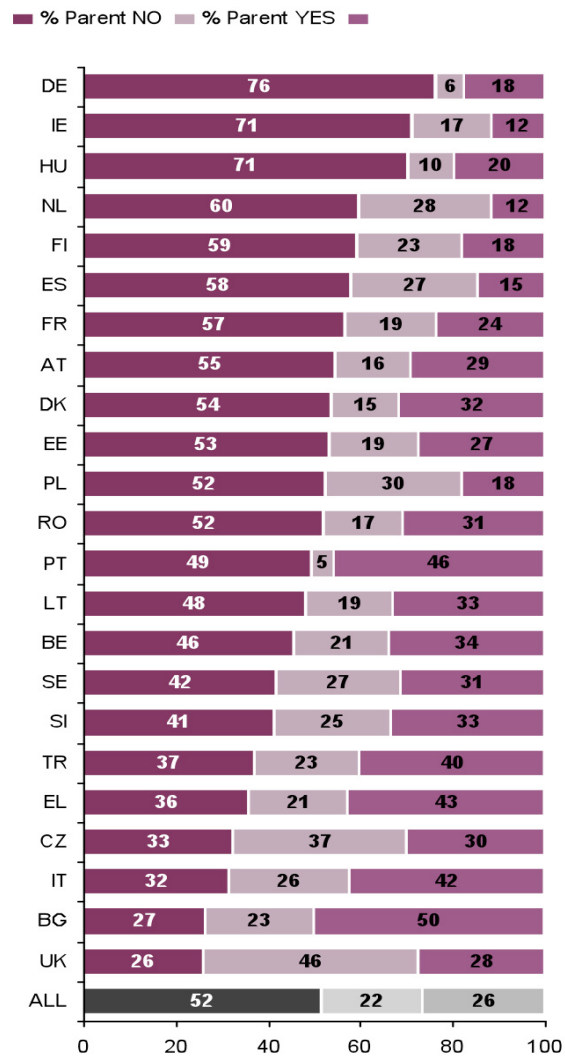
Юношата веднага разбра, че нещо нередно се случва, тъй като никой от неговата среда не използваше това словосъчетание, нито пунктуация, нито дори словоред. За щастие родителите му се ползваха с привилегията да разговарят със сина си и успяха да се намесят навреме, преди младежът да преживее стреса на това своеобразно воайорство.

Макар възрастните да имат техническа грамотност за новите технологии и познание за социалното инженерство на социалните мрежи, те нямат чувствителността на децата, които усещат фалшивата самоличност, по признаци, които за възрастните са неотчетливи.

Юношите съдят за човека от другата страна на мрежата по текста, който се крие между редовете по подредбата на думите, с тънък усет за конотации, които за възрастните нямат същия смисъл. Без съмнение тромавият контакт на красноречието от миналото отдавна е заменен с кратки фрази, които говорят много повече на психологическия усет на детето, отколкото на неговата логика.

Превенция – информираност за опасността от контакт с непознат „stranger danger“ и повишено внимание за позволяване на достъп до лични пространства в социалните мрежи. Това действие е криминализирано в повечето Европейски страни вкл. в България

Осъзнават ли родителите, че детето им е получило сексуално послание? Проучване в страните на ЕС на родители на 11 г деца, които са били „киберухажвани“.

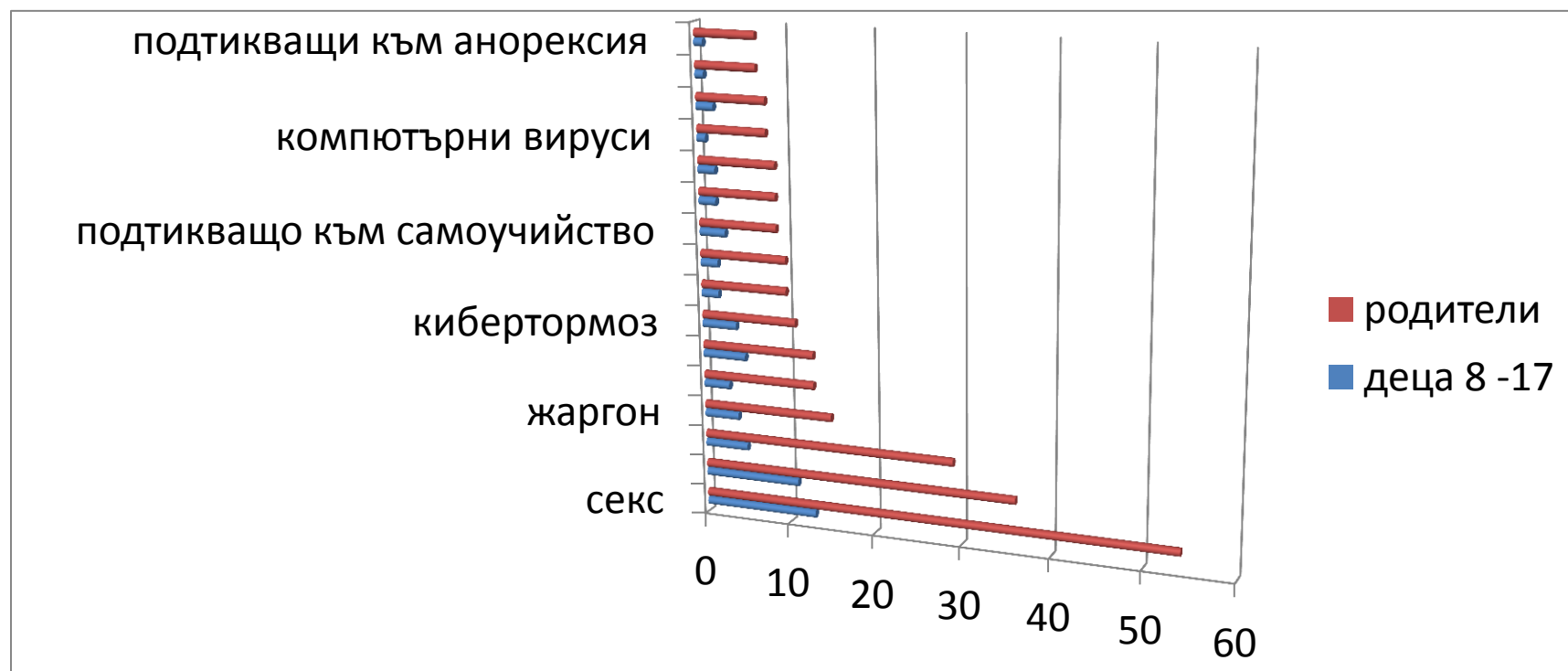
Courtesy of Sonia Livingstone, Leslie Haddon, Anke Görzig, and Kjartan Ólafsson

РИСК НА КОНТАКТА

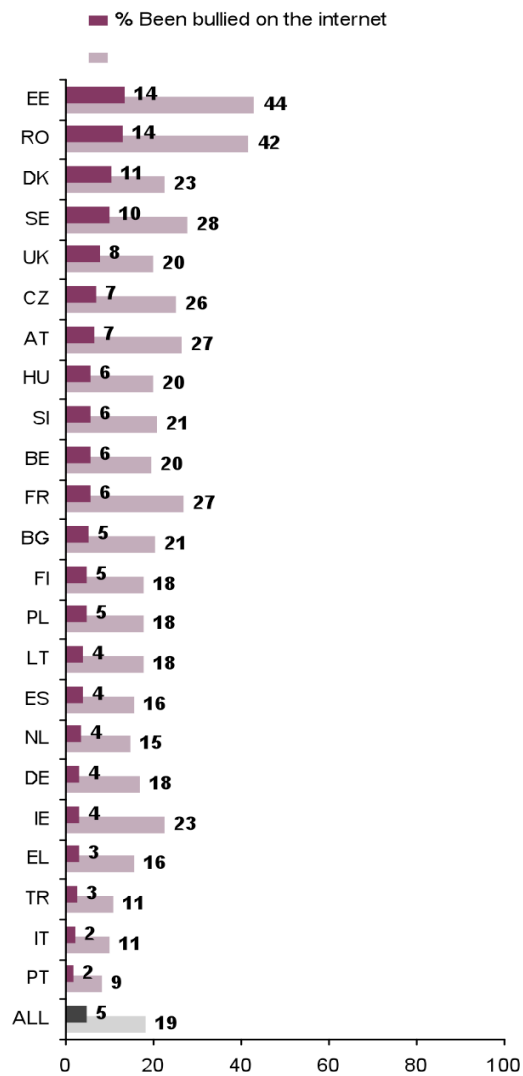
● CYBERBULLYING – КИБЕРТОРМОЗ

Преди година Полша беше разтърсена от трагичен инцидент с момиче, което се самоубило, защото не могло да понесе унижението от разпространен за нея клип в Интернет.

СРАВНЕНИЕ НА ТРЕВОГИТЕ НА ДЕЦАТА И РОДИТЕЛИТЕ ЗА РИСКОВЕТЕ В ИНТЕРНЕТ

РЕАЛНИЯТ ТОРМОЗ Е 30% ПО-ВЕЧЕ ОТ ВИРТУАЛНИЯ ТОРМОЗ
сравнение в рамките на 12 м на реален и виртуален тормоз от Eurokids.online

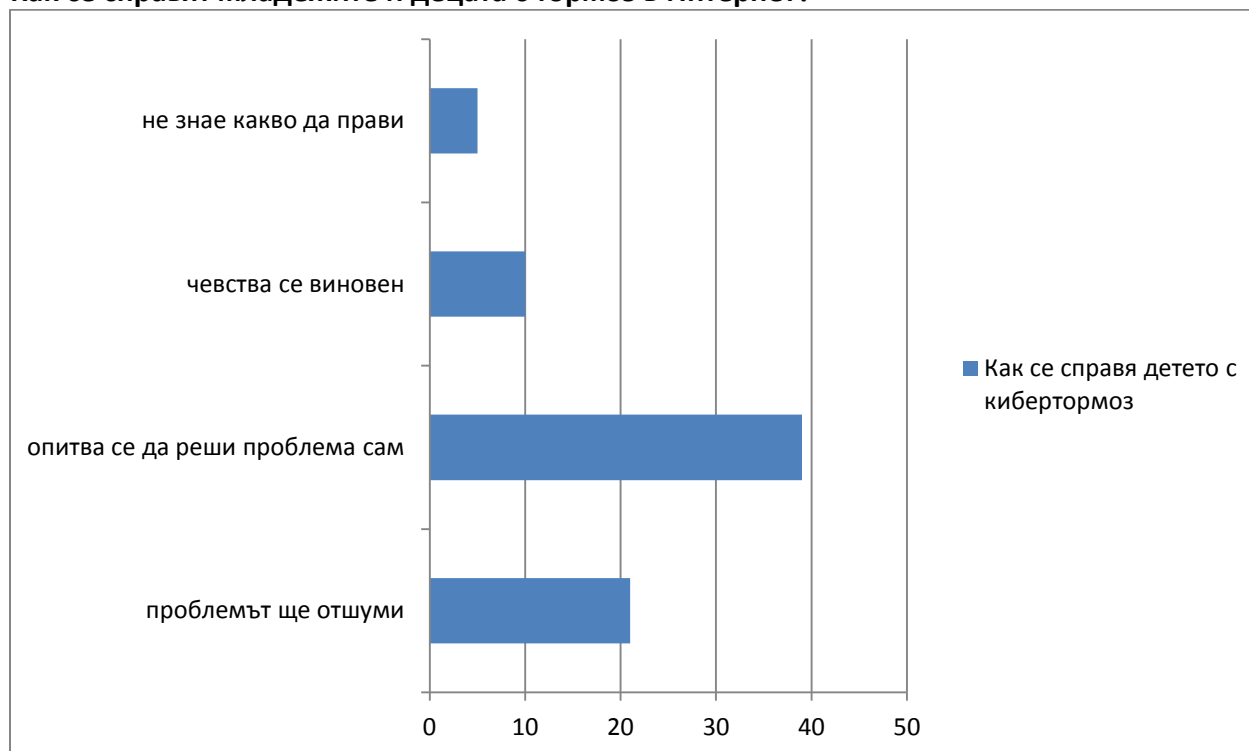

Courtesy of Sonia Livingstone, Leslie Haddon, Anke Görzig, and Kjartan Ólafsson

ОТГОВОРНОСТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ

Децата говорят много рядко с родителите си за контактите си в Интернет (14%) с майките и (9%) с бащите си. Родителите (47%) считат, че задължение е на учителите да обучат децата за рисковете в Интернет. Учителите (53%) считат, че това е отговорност на родителите.

Как се справят младежите и децата с тормоз в Интернет?

ПРЕВЕНЦИЯ

Включване на целия клас и училище в мерки против тормоза в училище чрез повишаване на позитивното взаимодействие и позитивните контакти между учениците, за да бъде предотвратено пренасянето на агресивността и тормоза в Интернет.

Що се отнася до тормоз от анонимен неидентифициран източник, който може да не се намира в същото физическо пространство на жертвата – превенцията се състои в повишаване на компетентността за закрила на личните данни и достъпа до личните страници в социалната мрежа.

Да бъдат информирани децата за незабавно съобщаване на случаи на тормоз и споделяне на тези случаи с родител, учители или със сайтове специално създадени за закрила на деца в Интернет.

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИНИЦИАТИВИ

Участниците в международния форум "НЕ на тормоза с електронни средства над деца!" и членове на международната мрежа "За по-добър климат в училище" поискаха в отворено писмо до Министерството на образованието да включи в учебните програми от 1 до 11 клас специален обучителен модул по безопасност в Интернет.

Въпреки че държавните образователни изисквания включват безопасното поведение в Интернет, те се отнасят само до часовете по информационни технологии и няма разработени методически материали нито обучени преподаватели. В началния курс темата може да се включи в програмите на предмети като "Околен свят", "Човек и общество" и др.

